

პროფესიული განათლებისა და კურსდამთავრებულთა დასაქმების სტატისტიკური ტენდენციები
თანამედროვე საქართველოში

სიმონ გელაშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
simon.gelashvili@tsu.ge

მარიამ დანელია

ეკონომიკის მაგისტრი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
mariam.danelia326@eab.tsu.edu.ge

<https://doi.org/10.55896/978-9941-8-5764-5/2023-255-267>

აბსტრაქტი. წარმოდგენილ ნაშრომში განხილულია პროფესიული განათლების მდგომარეობა და იდენტიფიცირებულია არსებული პრობლემები საქართველოში. კვლევის ძირითადი მიზანია პროფესიული განათლების სისტემაში არსებული ვითარებისა და შრომის ბაზართან მისი ურთიერთკავშირის სტატისტიკური ანალიზი და შეფასება. კვლევის ობიექტს წარმოადგენს საქართველოში მოქმედი პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებები. კვლევის საგანია პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების საქმიანობის სტატისტიკისა და კურსდამთავრებულთა შრომის ბაზარზე ინტეგრაციის ტენდენციები. კვლევის პროცესში გამოყენებულია მრავალი სტატისტიკური მეთოდი, როგორცაა: შერჩევითი დაკვირვება, მონაცემთა დაჯგუფება და პრეზენტირება, შეფარდებითი, საშუალო და ვარიაციის, კორელაციური ანალიზის მეთოდები. სპეციალურად შემუშავებული კითხვარის მეშვეობით, ელექტრონული ფორმით, გამოიკითხა საგანმანათლებლო დაწესებულებების წარმომადგენლები და მიღებული იქნა სიღრმისეული ანალიზისათვის საჭირო ინფორმაცია. კვლევის შედეგად გამოვლინდა პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ჩარიცხული სტუდენტების რიცხოვნობისა და სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურის, მოქმედი პროფესიული პროგრამების, კურსდამთავრებულთა დასაქმების, პედაგოგ-მასწავლებლების შემადგენლობისა და სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურის ტენდენციები. ასევე, დადგინდა ბიზნეს სექტორსა და პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებს შორის კავშირის ფორმები და პრობლემები. აღსანიშნავია, რომ ორივე მხარეს აქვს თანამშრომლობაზე მზაობა, მაგრამ ამ მიმართულებით ჯერ კიდევ არსებობს გარკვეული გამოწვევები, რომელთა გათვალისწინებაც დადებითად იმოქმედებს შრომის ბაზარზე პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულთა მოთხოვნა-მიწოდების დისბალანსის შემცირებაზე. ასევე, ჯერ კიდევ მცირეა იმ პროფესიული პროგრამების რაოდენობა, რომლებითაც ხორციელდება სპეციალისტთა მომზადება და აუცილებელია მათი გაფართოება შრომის ბაზრის მოთხოვნილებების გათვალისწინებით.

საკვანძო სიტყვები: პროფესიული განათლება, სტუდენტთა რიცხოვნობა, ტენდენცია, ბიზნეს სექტორი, კურსდამთავრებულთა დასაქმება.

შესავალი

პროფესიული განათლება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს კვალიფიციური სამუშაო ძალის ფორმირებაში, ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობასა და უმუშევრობის დონის შემცირებაში. ამიტომ პროფესიული განათლების განვითარება და პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრა თანამედროვე საქართველოში საკმაოდ **აქტუალური საკითხია**, რადგან მუდმივად განახლებად გარემოში და აქტიურ ეკონომიკურ პროცესებში ჩნდება ახალი, განსხვავებული და მოთხოვნადი პროფესიების დაუფლების აუცილებლობა. თანამედროვე მსოფლიოში ინტელექტუალური საქონლისა და მომსახურების მსოფლიო ბაზარი ტრადიციულ ბაზრებზე ხუთ-ჯერ უფრო სწრაფად იზრდება (გელაშვილი, 2012). ამიტომ დღის წესრიგში დგას განათლებისა და ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარების ამოცანა. ამასთან დაკავშირებით, ნებისმიერი ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანია განათლების სფეროს, მათ შორის, პროფესიულის, განვითარებაზე ზრუნვა, რაც შემდეგში გამოიხატება: განათლების როლის ზრდა დემოკრატიის განვითარებაში, სასტარტო შესაძლებლობათა თანასწორობის უზრუნველყოფა და ეკონომიკურ ზრდაზე განათლების ეფექტის განსაზღვრა (მაღლაკელიძე, 2012).

აღნიშნული საკითხების სიღრმისეულად გააზრებისთვის საჭიროა შესაბამისი სტატისტიკური ინფორმაციის არსებობა, რომლის სწორად გამოყენებითაც შესაძლებელი იქნება შემდგომი ნაბიჯების უფრო ეფექტიანად დაგეგმვა და განხორციელება, ასევე, პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრა. ნებისმიერი სახელმწიფოს განვითარებაზე, მათ შორის ეკონომიკურ წინსვლაზე, მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს განათლების დონე, შესაბამისად, იზრდება ამ სფეროში პროფესიული განათლების როლი.

საქართველოსთვის, როგორც ყოფილი პოსტსაბჭოთა ქვეყნისთვის, უმაღლესი და ასევე პროფესიული განათლების საკითხი მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დადგა, მათ შორის იყო ეკონომიკური ფაქტორი, დაფინანსება თუ მიღება-ჩარიცხვის წესი. თუმცა, აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ უმაღლესი განათლების შემთხვევაში მდგომარეობა ამ კუთხით უფრო ნაკლებად პრობლემატური იყო, რადგან განისაზღვრა დაფინანსების საკითხი და მიღება-ჩარიცხვის წესი ერთიანი ეროვნული გამოცდების შემოღებით. რაც შეეხება პროფესიულ განათლებას, ის ჯერ კიდევ ფორმირებისა და სრულყოფის პროცესშია, რაც გულისხმობს იმას, რომ უფრო მეტად დეტალიზებულია, უფრო მოკლევადიანი პროგრამებია და, რაც მთავარია, სრულად ფინანსდება სახელმწიფოს მიერ. თუმცა, მაინც არსებობს გამოწვევები, რაც დაკავშირებულია მეტწილად საზოგადოების შეხედულებაზე პროფესიული განათლების მიმართ, გავრცელებულ სტერეოტიპულ დამოკიდებულებაზე, რომ ნაკლებად პრესტიჟული და გამოყენებადია, რომ არ ითვლება უმაღლეს განათლებად და ა. შ. თუმცა, ფაქტია, რომ პროფესიული განათლება საშუალებას აძლევს დაინტერესებულ პირს, მოკლევადიან პერსპექტივაში დაეუფლოს საკმაოდ მოთხოვნად პროფესიებს, რომელთა დაუფლებაც, ფაქტობრივად, არ არის შესაძლებელი უმაღლესი განათლების მეშვეობით. ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ არსებობდეს გარკვეული ფაქტობრივი მონაცემები, რომელთა ანალიზითაც შესაძლებელი იქნება სისტემაში არსებული პრობლემების იდენტიფიცირება და შესაბამისი რეაგირება.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ პროფესიული განათლების მქონე პირთა დასაქმების ძირითადი სფერო ბიზნეს სექტორია და იგი მზადაა პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან თანამშრომლობისათვის. თუმცა, როგორც ჩვენს მიერ ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, მათი მხოლოდ მცირე ნაწილი (გამოკითხულთა 3%) თანამშრომლობს პროფესიულ დაწესებულებებთან, რაც არასაკმარისია. მიუხედავად ამისა, მათი უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ მეტ-ნაკლებად ენდობა

პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებაში მიღებულ ცოდნას და პრიორიტეტულადაც მიიჩნევს პროფესიულ განათლებაში ინვესტიციების ჩადებას.

2022 წელს საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულმა სამსახურმა ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსთან გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე ჩაატარა „უნარებზე საწარმოთა მოთხოვნის კვლევას“. ამ კვლევის მეთოდოლოგია და ინსტრუმენტი ეფუძნება შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (ILO), ევროპის საგანმანათლებლო ფონდისა (ETF) და პროფესიული განათლების განვითარების ევროპული ცენტრის (CEDEFOP) მიერ მომზადებულ სახელმძღვანელოს (საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, 2022, გვ. 7).

ამ კვლევის შედეგების თანახმად, პროფესიული განათლების საჭიროების წილი მაღალია მომსახურების სხვადასხვა დარგში და ენერჯეტიკაში, რაც, თავის მხრივ, შეიძლება დარგის სპეციფიკიდან და პროფესიულ განათლებაში ამ მიმართულებით არსებული არაერთი პროგრამის ეფექტიანობის დამადასტურებელი იყოს (საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, 2022).

მნიშვნელოვანია გამოვყოთ მთელი ცხოვრების მანძილზე სწავლის იდეა, რომელიც პირდაპირ კავშირშია პროფესიულ განათლებასთან. მთელი სიცოცხლის მანძილზე სწავლა გულისხმობს სწავლების მთელ სპექტრს, რომელიც მოიცავს: ფორმალურ და არაფორმალურ სწავლას მთელი ცხოვრების განმავლობაში. ის ასევე მოიცავს უნარებს, ცოდნას, დამოკიდებულებებსა და ქცევებს, რომლებსაც ადამიანები იძენენ ყოველდღიურ ცხოვრებაში (Laal & Salamati, 2012). შესაბამისად, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ პროფესიული განათლება ამ ასპექტითაც განსაკუთრებით საყურადღებოა არა მხოლოდ მოზარდებისთვის, არამედ ზრდასრული ადამიანებისთვისაც, რომელთაც სურთ კარიერული განვითარება და ახალი პროფესიების ათვისება.

ძირითადი შინაარსი

საქართველოში პროფესიული განათლება აღიარებულია, როგორც ქვეყნის განათლების სისტემის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სეგმენტი, რომლის მიზანია განათლებისა და შრომის ბაზარს შორის არსებული დისბალანსის შემცირება. ხარისხიანი განათლება და, მათ შორის, პროფესიული, საფუძველს უქმნის ეკონომიკის მდგრად და ინკლუზიურ განვითარებას, ინოვაციისა და კონკურენტუნარიანობის გაზრდას, სოციალურ ჩართულობასა და მოსახლეობის კეთილდღეობას. ვინაიდან ქვეყანა პერმანენტულად განიცდის ზოგადად სოციალურ, დემოგრაფიულ, ეკონომიკურ ტრანსფორმაციას, მნიშვნელოვანია პროფესიული განათლების თანამედროვე სტატისტიკური ტენდენციების შესწავლა და ანალიზი, რათა გაირკვეს, თუ რამდენად პასუხობს იგი მუდმივად განვითარებადი შრომის ბაზრის მოთხოვნებს. საქართველოში განათლების სისტემამ ბოლო 2 ათწლეულის განმავლობაში ისეთი მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა, როგორცაა: საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლა, ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცესთან გარკვეული ინტეგრაცია და ბოლონის პროცესის იმპლემენტაცია.

2018 წლამდე ჩვენს ქვეყანაში პროფესიული განათლების სფერო რეგულირდებოდა პარლამენტის მიერ 2007 წელს მიღებული კანონით „პროფესიული განათლების შესახებ“, რომელიც კოპენჰაგენის პროცესთან და ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცესთან თავსებადი იყო. მაგრამ როგორც პრაქტიკამ და თანამედროვე მოთხოვნებმა აჩვენა, აუცილებელი გახდა აღნიშნული კანონის სრულყოფა და პარლამენტის მიერ 2018 წელს მიღებული იქნა ახალი კანონი „პროფესიული განათლების შესახებ“. ეს კანონი პასუხობს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებს, ასევე შეესაბამება ევროკავშირთან

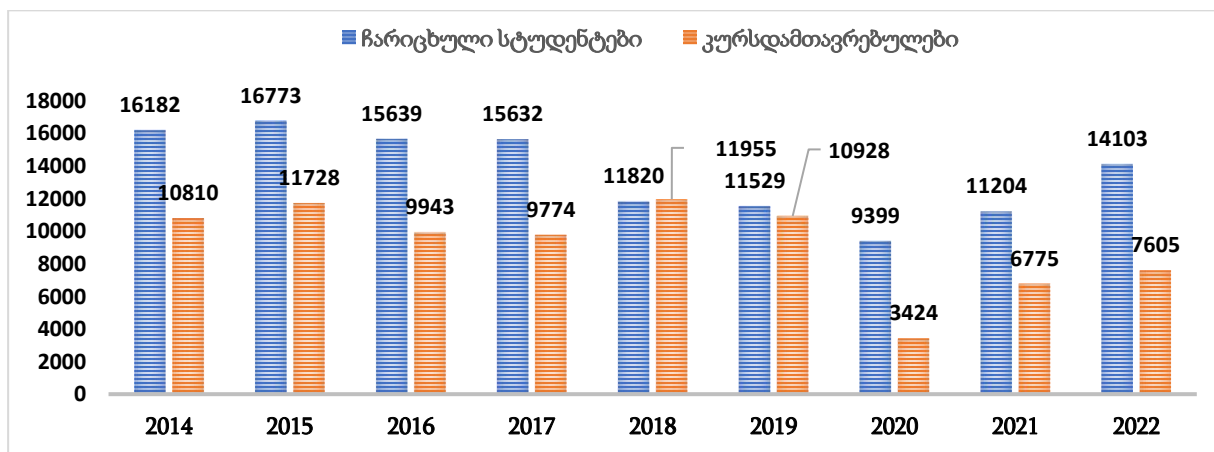
ასოცირების შეთანხმებით განსაზღვრულ შემდეგ ვალდებულებებს: მთელი ცხოვრების მანძილზე სწავლისა და საკვანძო კომპეტენციების განვითარების შესახებ; მთელი ცხოვრების მანძილზე სწავლისთვის „კვალიფიკაციების ევროპული ჩარჩოს ჩამოყალიბების შესახებ; პროფესიული განათლებისა და ტრენინგების (ECVET) „კრედიტების ევროპული სისტემის“ ჩამოყალიბების შესახებ; პროფესიული განათლებისა და ტრენინგებისთვის ხარისხის უზრუნველყოფის ევროპული ჩარჩოს ჩამოყალიბების შესახებ; კვალიფიკაციებისა და კომპეტენციების გამჭვირვალობისთვის ერთიანი ჩარჩოს შესახებ (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო).

საქართველოში პროფესიული განათლების შესახებ ოფიციალური სტატისტიკის მწარმოებელი მთავარი ორგანოა საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, რომელიც მირითადად ეყრდნობა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს პირველად მონაცემებს, ასევე საკუთარ კვლევებს. საანალიზო პერიოდად ავიღეთ უახლოესი 10 წელი, ანუ 2013-2022 წლები. აღნიშნულ პერიოდში პროფესიული პროგრამების განმახორციელებელი ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების რიცხვს შემცირების ტენდენცია აქვს და 2022 წელს, 2013 წელთან შედარებით, 104-დან 94-მდე შემცირდა. მათ შორის 52 კერძო და 42 საჯარო სასწავლებელია. შემცირება გამოიწვია სასწავლებელთა გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობის პოლიტიკის გატარებამ, რადგან დაწესებულებების რაოდენობა მათი გაერთიანების ხარჯზე შემცირდა იმ მუნიციპალიტეტებში, სადაც რამდენიმე იყო, ხოლო მათი ფილიალები გაიხსნა იქ, სადაც არ იყო პროფესიული განათლება ხელმისაწვდომი. პროფესიული პროგრამების კლების ერთ-ერთი მიზეზია აგრეთვე მოდულურ პროგრამებზე გადასვლა და პროფესიული პროგრამების დუალური მიდგომის განხორციელება.

აღსანიშნავია, რომ პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულება ჯერ კიდევ არ არის საქართველოს ისეთ რეგიონებში, როგორცაა: გურია, რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი, ასევე მცხეთა-მთიანეთი.

პროფესიული განათლების მიმართ მოსახლეობის დამოკიდებულების შეფასების ერთ ერთი კრიტერიუმია ჩარიცხული სტუდენტების რაოდენობა, რაც ქვემოთ მოტანილ დიაგრამაზეა.

დიაგრამა 1. ჩარიცხული სტუდენტებისა და კურსდამთავრებულთა რიცხოვნობა საჯარო და კერძო პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში

წყარო: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/60/profesiuli-ganatleba>

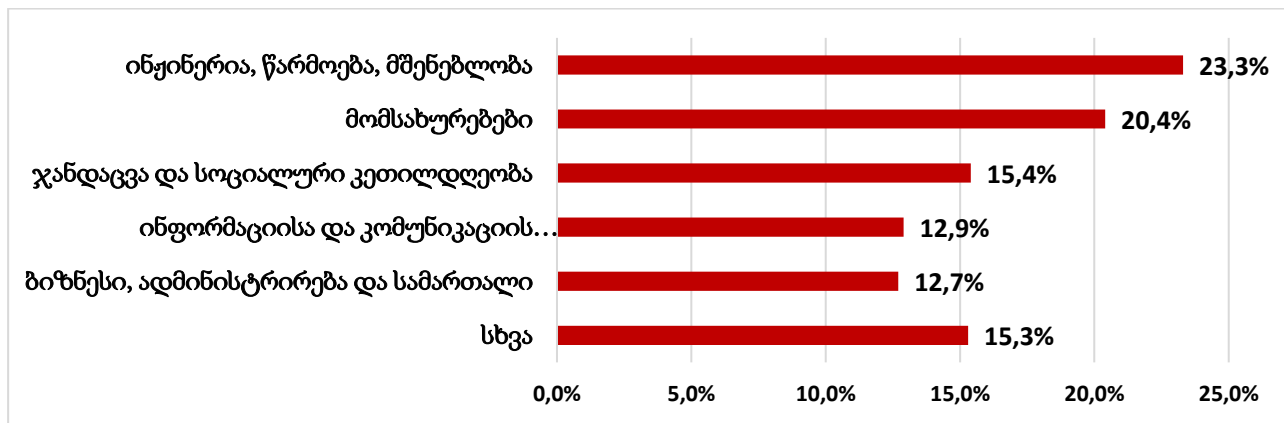
როგორც დიაგრამიდან ჩანს, ჩარიცხული სტუდენტების რაოდენობა კლებას იწყებს 2018

წლიდან, როდესაც წინა წელთან შედარებით მათი რაოდენობა 24.4%-ით შემცირდა. ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი დაფიქსირდა 2020 წელს (9 399 სტუდენტი), რაც გამოწვეული იყო COVID-19 პანდემიით.

2022 წელს პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებაში ჩარიცხულ სტუდენტთაგან 53.4% კაცია და თუ დინამიკას შევხედავთ, დავინახავთ, რომ 2014 წლიდან 2022 წლის ჩათვლით, ჩარიცხული სტუდენტების ნახევარზე მეტი კაცია და ეს ტენდენცია სტაბილურია. შესაბამისად, იგივე ტენდენცია ვლინდება კურსდამთავრებულების მიხედვითაც: 2022 წელს მათგან 51.2% კაცი, ხოლო 48.8% ქალი იყო.

საინტერესოა პროფესიულ სასწავლებლებში ჩარიცხული სტუდენტების განაწილება პროგრამების მიხედვით. დიაგრამა 2-ზე წარმოდგენილია სტუდენტთა რიცხოვნობის მიხედვით რანჟირებული პროგრამების პირველი ხუთეული:

დიაგრამა 2. პროფესიული სასწავლებლების სტუდენტთა განაწილება პროგრამების მიხედვით, 2022 წელი

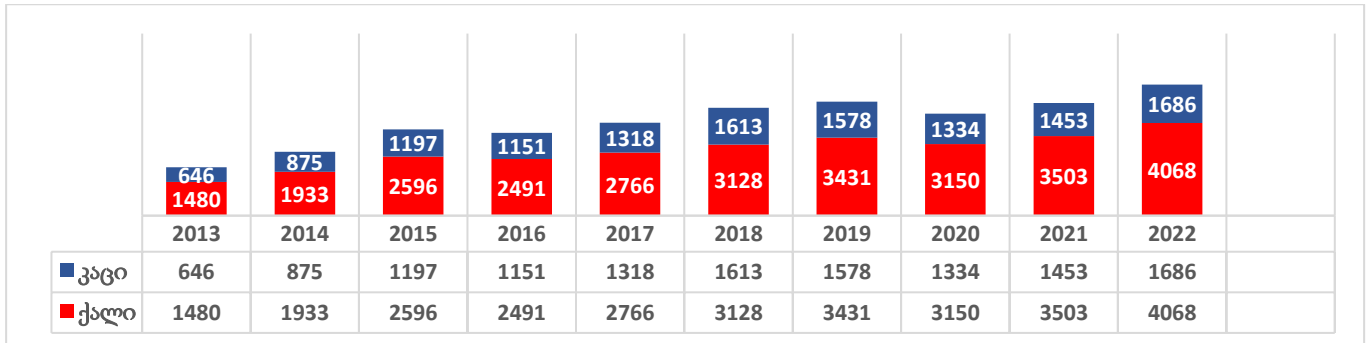
წყარო: დიაგრამა აგებულია ჩვენს მიერ, საქსტატის მონაცემების მიხედვით.

როგორც წარმოდგენილი დიაგრამიდან ჩანს, ყოველი მე-4 სტუდენტი, ანუ 23,3% სწავლობს „ინჟინერიის, წარმოებისა და მშენებლობის“ პროგრამაზე, შემდეგ მოდის

„მომსახურებები“ (20,4%) და „ჯანდაცვა და სოციალური კეთილდღეობა“ (15,4%).

პროფესიული განათლების ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევას წარმოადგენს პროფესიული განათლების ხარისხის უზრუნველყოფა. სტრატეგიის ჩარჩო მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორცაა: პროფესიული განათლების სასწავლებლებში პედაგოგების განაწილება და პრაქტიკის პროცესში ჩართული საწარმოების ანალიზი. პროფესიულ განათლებაში ერთ-ერთი მთავარი როლი აქვს პედაგოგ-მასწავლებელს, რადგან ის გადასცემს სტუდენტებს როგორც თეორიულ, ისე პრაქტიკულ უნარ-ჩვევებს. ამიტომ პროფესიული განათლების მდგომარეობის შეფასებისას აუცილებელია პედაგოგთა რიცხოვნობისა და შემადგენლობის ანალიზი.

დიაგრამა 3. პედაგოგების რიცხოვნობისა და სქესობრივი სტრუქტურის სტატისტიკა პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში

წყარო: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/60/profesiuli-ganatleba>

მთლიანად საანალიზო პერიოდში პედაგოგების რიცხოვნობის ცვლილებას მკვეთრად გამოხატული ზრდის ტენდენცია ახასიათებს და 2022 წელს 2013 წელთან შედარებით მათი რიცხოვნობა 3628-ით, ანუ 2,7-ჯერ გაიზარდა, მათ შორის კაცების - 1040-ით (2,6-ჯერ), ხოლო ქალების - 2588-ით (2,8-ჯერ).

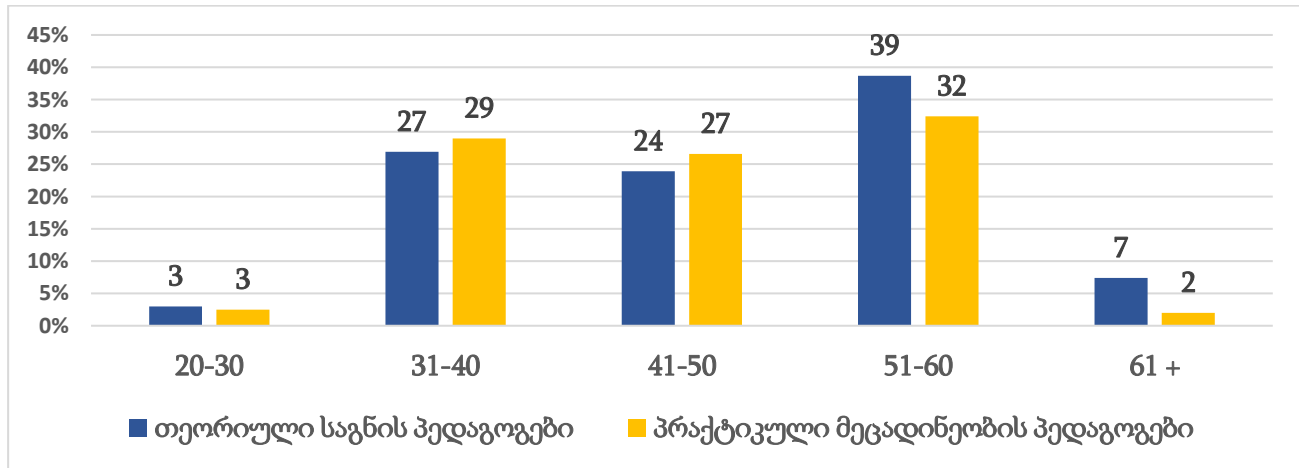
პროფესიული განათლების ფუნქციონირებისა და კურსდამთავრებულთა დასაქმების სიღრმისეული ანალიზის მიზნით, ჩავატარეთ შერჩევითი სტატისტიკური კვლევა, რისთვისაც შევადგინეთ სპეციალური კითხვარი, რომელიც ელექტრონულად გაეგზავნა 75 პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებას. შევსებული კითხვარი დააბრუნა 22-მა სასწავლო დაწესებულებამ და გამოკვლევების მაჩვენებელმა 29,3% შეადგინა, რაც სრულიად საკმარისია სანდოობის მაღალი დონისათვის. კვლევის ჩატარებისას სასურველი იყო მონაცემები მოეწოდებინა ყველა რეგიონში არსებულ სასწავლებელს, რათა შესაძლებელი ყოფილიყო ქვეყნის მასშტაბით არსებული ერთიანი სურათის დანახვა და რეპრეზენტატულობის უზრუნველყოფა. კვლევის მიზანს წარმოადგენდა პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების შესახებ მეტ-ნაკლებად სრული ინფორმაციის შეგროვება და ანალიზი.

კითხვარის დასაწყისი შეეხებოდა პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულების შესახებ ზოგად მონაცემებს, როგორცაა, მაგალითად, სასწავლო დაწესებულების ფუნქციონირების დრო, დაწესებულების პროფილი და სხვ. კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ მათი 55% (12 დაწესებულება) 16 და მეტი წელია, რაც ფუნქციონირებს, 23% (5 დაწესებულება) 10-15 წლისაა, 14% (3 დაწესებულება) 1-3 წლისაა, ხოლო 8% (2 დაწესებულება) 4-9 წლისაა.

გამოკითხულ დაწესებულებებში მიმდინარე სასწავლო წელს თეორიული საგნების პედაგოგ-მასწავლებლების რაოდენობაა 1197, აქედან 958 ქალია (80 %), ხოლო დანარჩენი 239 კი კაცი (20%). რაც შეეხება პრაქტიკული მეცადინეობის პედაგოგ-მასწავლებლებს, აქ მიმდინარე წელს დაფიქსირდა 971 პედაგოგი, მათ შორის 754 ქალი (78%) და 217 კაცი (22%).

რა თქმა უნდა, საინტერესოა პედაგოგების განაწილება ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით, რაც წარმოდგენილია მომდევნო დიაგრამაზე:

დიაგრამა 4. პედაგოგების განაწილება ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით, %

წყარო: დიაგრამა აგებულია ჩვენს მიერ.

პროფესიული განათლების მქონე პირთა შრომის ბაზარზე კონკურენტუნარიანობას მნიშვნელოვანი ზომით განაპირობებს პრაქტიკული ცოდნის მიღება, ასევე პედაგოგების კვალიფიკაცია და გამოცდილება. დიაგრამა 4-ზე ნათლად ჩანს, რომ პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული მეცადინეობის პედაგოგებში მაღალია 51-60 წლის ასაკის პედაგოგთა ხვედრითი წილი. შემდეგ მოდის 31-40 წლის ასაკობრივი ჯგუფი. ყველაზე ცოტა რაოდენობით წარმოდგენილია ახალგაზრდა (20-30 წლის ასაკის) როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული მეცადინეობის პედაგოგები - 3-3%-ით. ეს მიუთითებს პედაგოგთა დაბალ მოტივაციაზე ამ სფეროში დასაქმებისათვის.

გამოკითხული დაწესებულებების მიხედვით, პროფესიული მომზადების პროგრამებისა და სტუდენტთა რიცხვის შესახებ მონაცემები წარმოდგენილია მომდევნო ცხრილში:

ცხრილი 1. პროფესიული მომზადების პროგრამები და სტუდენტთა რიცხვი (01.05.2023 მდგომარეობით)

პროგრამის დასახელება	სულ	მათ შორის			
		ქალი		კაცი	
		რაოდენობა	%	რაოდენობა	%
არქიტექტურა და მშენებლობა	217	23	10,6	194	89,4
ელექტრობა	286	59	20,6	227	79,4
სილამაზის მომსახურებები	269	258	95,9	11	4,1

ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ტექნოლოგიები	374	135	36,1	239	63,9
სოფლის მეურნეობა და გარემოსდაცვითი მიმართულებები	284	96	33,8	188	66,2
ტექსტილის მომსახურება	60	53	88,3	7	11,7
ხელოვნება	94	76	80,9	18	19,1
ჯანდაცვა	302	164	54,3	138	45,7
ტრანსპორტის მომსახურებები	216	39	18,1	177	81,9
სასტუმრო, რესტორანი, კვება	184	108	58,7	76	41,3
სულ	2286	1011	44,2	1272	55,8

წყარო: ცხრილში მოტანილი მაჩვენებლები გაანგარიშებულია ჩვენს მიერ.

როგორც ცხრილი 1-დან ჩანს, გამოკითხულ პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში 10 პროფესიული პროგრამიდან 5-ში დომინირებენ ქალები და ასევე 5-ში - კაცები, თუმცა, ცალკეული პროგრამების მიხედვით ძლიერი დისპროპორცია შეიმჩნევა. მაგალითად, აბსოლუტური სიდიდებით, ყველაზე მეტი ქალი სწავლობს შემდეგ პროგრამებზე: სილამაზის მომსახურებებზე, ჯანდაცვასა და ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ტექნოლოგიებზე. ასევე, ყველაზე მეტი კაცი სწავლობს შემდეგ პროფესიულ პროგრამებზე: ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ტექნოლოგიებზე, ელექტროობაზე და არქიტექტურა და მშენებლობაზე. მაგრამ თუ გავიანგარიშებთ ცალკეული პროფესიული პროგრამების მიხედვით ქალებისა და კაცების ხვედრით წილებს, აქ მდგომარეობა გარკვეულწილად განსხვავებულია, კერძოდ: სილამაზის მომსახურებების პროგრამაზე სტუდენტთა 95,9% ქალია, ტექსტილის მომსახურების პროგრამაზე - 88,3 და ხელოვნების პროგრამებზე - 80,9%. რაც შეეხება კაც-სტუდენტებს, მათგან ყველაზე დიდი წილი მოდის არქიტექტურისა და მშენებლობის პროგრამაზე - 89,4%, ხოლო მეორე და მესამე პოზიციაზეა ტრანსპორტის მომსახურებებისა (81,9 %) და ელექტროობის პროგრამები (79,4 %).

ყველა გამოკითხულმა საგანმანათლებლო დაწესებულებამ გამოთქვა სურვილი და მზაობა მომავალში ბიზნეს სუბიექტებთან და სხვა იურიდიულ პირებთან თანამშრომლობაზე, რათა უზრუნველყონ სპეციალისტთა მიზნობრივი მომზადება და მათი დასაქმების მაღალი მაჩვენებელი.

რა თქმა უნდა, საინტერესოა პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულთა დასაქმების სტატისტიკური მაჩვენებლები დინამიკაში. კვლევის შედეგები წარმოდგენილია მომდევნო ცხრილში.

ცხრილი 2. კურსდამთავრებულთა დასაქმების მაჩვენებლები 2018-2022 წლებში

წელი	სულ	მათ შორის	
		ქალი	კაცი
2018	285	127	158
2019	336	152	184
2020	87	36	51
2021	409	185	224
2022	714	341	373

წყარო: ცხრილი შედგენილია ჩვენს მიერ.

ცხრილში მოტანილი მონაცემებიდან ჩანს, რომ 2018-2022 წლების პერიოდში კურსდამთავრებულთა მაქსიმალური დასაქმება 2022 წელს დაფიქსირდა, რაც 2,5-ჯერ აღემატება 2018 წლის მაჩვენებელს. აღსანიშნავია, რომ უფრო მეტად გაიზარდა ქალების დასაქმება - 2,7-ჯერ, ხოლო კაცების - 2,4-ჯერ.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა ბიზნეს სექტორის პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან თანამშრომლობის სამი ძირითადი მიმართულება:

- საწარმოო პრაქტიკის შეთავაზება;
- სამუშაოზე დაფუძნებულ სწავლებაში მონაწილეობა;
- პროფესიული სტანდარტებისა და პროგრამების შემუშავებაში მონაწილეობა.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან თანამშრომლობის მზადყოფნა საწარმოთა მცირე ნაწილმა გამოთქვა.

კვლევის ფარგლებში პროფესიულმა საგანმანათლებლო დაწესებულებებმა დააფიქსირეს თავიანთი სასწავლებლების პრობლემები, რაც შემდეგში მდგომარეობს:

- საერთო საცხოვრებლის არ არსებობა სხვა მუნიციპალიტეტებიდან მოსული სტუდენტებისა და მოწვეული პედაგოგ-მასწავლებლებისთვის;
- დამსაქმებლებთან არასაკმარისი კომუნიკაცია;
- სატრანსპორტო საშუალებების არ არსებობა, რათა მოხდეს სტუდენტების პრაქტიკის ობიექტებზე ტრანსპორტირება;
- მცირე ფართი თეორიული და პრაქტიკული მეცადინეობებისთვის, რაც ხელშემშლელი ფაქტორია ახალი პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამების განსახორციელებლად;
- ახალგაზრდა პედაგოგ-მასწავლებლების ნაკლებობა და ზოგიერთი მიმართულებით მნიშვნელოვანი დეფიციტი;

- არასაკმარისი მუნიციპალური ტრანსპორტის გამო (გარდა თბილისისა) გართულებულია, ან ვერ ხერხდება სტუდენტთა წვდომა სასწავლებელთან;
- სასწავლო ლაბორატორიებისა და თანამედროვე ტექნიკის ნაკლებობა.

კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ყველა პროფესიული სასწავლო დაწესებულება ადაპტირებულია შშმ პირებისთვის, რაც მისასალმებელია.

დასკვნა

საქართველოში უახლოესი 10 წლის განმავლობაში პროფესიული განათლების სისტემაში ძირეული რეფორმები და სიახლეები განხორციელდა, მაგრამ ეს სისტემა კვლავაც დიდი პრობლემების წინაშე დგას. პროფესიული განათლების სისტემის განვითარებისა და სრულყოფისათვის საჭიროა ევროპულ საგანმანათლებლო სისტემებთან ინტერნაციონალიზაცია და ინტეგრაცია, თავსებადი ეროვნული კვალიფიკაციების ჩარჩოს დანერგვა.

საქართველოში ჯერ კიდევ დაბალია საზოგადოების ნდობა პროფესიული განათლების მიმართ, ასევე, არასაკმარისი ურთიერთკავშირია ბიზნეს სექტორსა და პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებს შორის იმ მიმართულებით, რომ ბიზნესის ინტერესებისა და პრიორიტეტების მიხედვით, მოხდეს შესაბამისი პროგრამების შემუშავება პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების მიერ, რაც სამომავლოდ ხელს შეუწყობს კურსდამთავრებულთა დასაქმების მაღალი მაჩვენებლების მიღწევას; მეორე მხრივ, საჭიროა ბიზნესის მიერ გარკვეული ფინანსური რესურსების გამოყოფა პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებისთვის, რათა მათ მიზნობრივად მოამზადონ კვალიფიციური კადრები დასაქმების ფართო შესაძლებლობებით.

ნებისმიერი ახალგაზრდისთვის პროფესიული განათლების მიერ შეთავაზებული პროგრამები და ასევე სწავლის შემდეგ დასაქმების შესაძლებლობის საკითხი მნიშვნელოვანი კომპონენტია არჩევანის გაკეთების დროს. მეორე მხრივ, კვალიფიციური კადრებისთვისაც უნდა იყოს მიმზიდველი პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების პროგრამები, მათ აძლევდეს, როგორც კარგ თეორიულ, ასევე პრაქტიკულ ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს.

საქართველოში პროფესიული განათლების დაბალმა პრესტიჟმა საბჭოთა პერიოდში, შემდგომში კი პროფესიული სასწავლებლების უდიდესი ნაწილის დახურვამ, პოტენციური სამუშაო ძალის მომზადების დაბალმა დონემ, ბაზარზე არაკვალიფიციური/დაბალი კვალიფიკაციის მუშახელის სიჭარბემ და დასაქმების პრობლემებმა, დააყენა პროფესიული განათლების განვითარების მიზნით რეფორმების გატარების საჭიროება, რაც ხელს შეუწყობს უმუშევრობის პრობლემის გადაჭრას.

პროფესიული განათლების როლის გამოკვეთისას მნიშვნელოვანია ხაზგასმული იყოს მთელი სიცოცხლის მანძილზე სწავლის, როგორც ცოდნის მუდმივი დაუფლების, იდეა. ამ შემთხვევაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ადამიანთა მხრიდან თვითმოტივირებას, სწრაფვას როგორც პირადი, ასევე პროფესიული მიზნებიდან გამომდინარე. ამავდროულად, პროფესიული განათლების მიღება გავლენას ახდენს შრომის ბაზარზე ინდივიდის კონკურენტუნარიანობაზე და დადებითად ზემოქმედებს დასაქმების დონეზე. გარდა ზემოაღნიშული ფაქტორებისა, მთელი სიცოცხლის მანძილზე სწავლა აძლიერებს სოციალურ ინკლუზიას, ხელს უწყობს პიროვნულ განვითარებასა და აქტიური მოქალაქეობრივი პოზიციის ფორმირებას.

საქართველოში თანამედროვე პროფესიული განათლების როლი თანდათან იზრდება, რადგან გლობალიზაციის პირობებში სწრაფად ვითარდება ახალი დარგები და ტექნოლოგიური ცვლილებები მეტ მოქნილობასა და ცოდნას მოითხოვს. პროფესიული განათლება კი შრომის ბაზარს უზრუნველყოფს კვალიფიკაციური კადრებით.

პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების უმრავლესობისთვის ჯერ კიდევ

არასაკმარისია საკუთარი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, საჭიროებენ უფრო მჭიდრო კავშირს ბიზნეს სუბიექტებთან და სხვა იურიდიულ პირებთან, რათა გაიზარდოს კურსდამთავრებულთა დასაქმების მაჩვენებელი.

ერთ-ერთ პრობლემას წარმოადგენს ასევე ახალგაზრდა პედაგოგ-მასწავლებლების ნაკლებობა. მათი ასაკობრივი სტრუქტურის ანალიზმა აჩვენა, რომ საკმაოდ მაღალია საპენსიო და წინასაპენსიო (51 წლის და მეტი) ასაკის მქონე პედაგოგ-მასწავლებლების წილი.

ანალიზმა ასევე აჩვენა, რომ ბიზნეს სექტორს აქვს ნდობის მაღალი მაჩვენებელი პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების და, ზოგადად, პროფესიული განათლების მიმართ. ამავდროულად, ბიზნეს სექტორი მზად არის მათთან თანამშრომლობის გაფართოებისთვის, თუმცა, ამ ეტაპზე ჯერ კიდევ მათი მცირე ნაწილი თანამშრომლობს პროფესიულ დაწესებულებებთან.

რეკომენდაციები

- პროფესიული განათლების პოპულარიზაციისთვის საგანმანათლებლო დაწესებულებებმა უფრო მეტი და ინტერაქტიული გაცნობითი ხასიათის შეხვედრები უნდა ჩაატაროს დაინტერესებული მხარეებისთვის, მაგალითად, პროფესიული განათლების პერსპექტიულობის შესახებ სწორი ინფორმაციის მიწოდება სკოლის მოსწავლეებისთვის, რომლებმაც მალე პროფესია უნდა აირჩიონ.
- ბიზნეს სექტორმა აქტიურად უნდა ითანამშრომლოს პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან, უზრუნველყონ მათთვის ახალი, პრიორიტეტული მიმართულებების (სპეციალიზაციების) განსაზღვრა და გარკვეული ინვესტირება.
- ბიზნეს სექტორმა ხელი უნდა შეუწყოს სამუშაოზე დაფუძნებული სწავლა/სწავლების განვითარებას, რაც გულისხმობს თეორიული ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების შესაძლებლობას.
- განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, ეკონომიკური და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, საქართველოს ბიზნეს ასოციაციის კოორდინირებული მუშაობა ბიზნეს სექტორთან და პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან.
- განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ უნდა უზრუნველყოს ახალი პროფესიული პროგრამებისთვის კვალიფიციური პედაგოგ-მასწავლებლების მომზადება და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება.

გამოყენებული ლიტერატურა

გელაშვილი, ს. (2012). განათლებიდან მიღებული სარგებელი და მისი სტატისტიკური გაზომვის მეთოდები. საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ეკონომიკა და ბიზნესი“, #2, თსუ, თბილისი, გვ. 65–80.

ეჯიბაძე, ა. (2015). ფორმალური განათლებისა და არაფორმალური სწავლების ურთიერთქმედება. <https://education.ge/index.php?do=definition/view&id=2208>

მაღლაკელიძე შ. (2012). სახელმწიფოს როლი განათლებაში. <http://videochannel.iliauni.edu.ge>

ქუმაშვილი, ს. (2020). დუალური პროფესიული განათლების უპირატესობები და წარმატებული თანამშრომლობა Food Alliance-თან. <https://www.entrepreneur.com/ka/siakhleebi-da-tendentsiebi/dualuri-profesiuli/362068>

წეროძე, ი. (2016). პროფესიული განათლების სისტემის შესახებ. <https://knews.ge/?p=27452>

Laal, M., & Salamati, P. (2012). Lifelong Learning; why do we need it? *Procedia Social and Behavioral Sciences*, pp. 399-403.

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო (2023). პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებები. <https://mes.gov.ge/content.php?id=215&lang=geo>

საქართველოს პარლამენტი (2018). კანონი პროფესიული განათლების შესახებ. თბილისი. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4334842?publication=6>

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო. (2021). პროფესიული განათლების სტრატეგია 2021-2025. თბილისი, საქართველო. ნახვა: 2023 წლის 12 ივნისი. <https://mes.gov.ge/uploads/files/2021.5.11%20VET%20strategy%20draft.pdf>

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (2023). დასაქმება და უმუშევრობა: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/683/dasakmeba-umushevropa>

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო (2022). უნარებზე საწარმოთა მოთხოვნის კვლევა. ნახვა: 10.06.2023. <http://www.lmis.gov.ge/Lmis/Lmis.Portal.Web/Handlers/GetFile.ashx?Type=Survey&ID=2335efef-ebf2-4102-a5c3-bdfeddf670d> \საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო (2022).

საქართველოს შრომის ბაზრის ანალიზი. <http://www.lmis.gov.ge/Lmis/Lmis.Portal.Web/Handlers/GetFile.ashx?Type=UserReport&ID=6d62d354-2f42-4614-9038-fdaea4c0d13d>

სსიპ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი (2022). ეროვნული კვალიფიკაციების ჩარჩოს სახელმძღვანელო. თბილისი. ნახვა: 14.06.2023.

<https://eqe.ge/res/%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%A3%>

CEDEFOP (2021). <https://www.cedefop.europa.eu/en/about-edefop>

European Centre for the Development of Vocational Training. (2020). National Qualifications frameworks (NQFs) online tool: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/nqfs-online-tool/countries/estonia-2020>

Statistical trends of vocational education and graduate employment in modern Georgia

Simon Gelashvili

*Doctor of Economic Sciences, Professor
Ivane Javakhishvili Tbilis State University
simon.gelashvili@tsu.ge*

Mariam Danelia

*Master of Economics
Ivane Javakhishvili Tbilis State University
mariam.danelia326@eab.tsu.edu.ge*

Summary

The presented work discusses the state of vocational education and identifies existing problems in Georgia. **The main goal of the research is** the statistical analysis and assessment of the current situation in the professional education system and its relationship with the labor market. The **object of the research** is professional educational institutions operating in Georgia. The **subject** of the research is the statistics of the activity of professional educational institutions and the trends of integration of graduates in the labor market. Many **statistical methods** are used in the research process, such as: selective observation, data grouping and presentation, relative, average and variation, correlation analysis methods. Through a specially developed questionnaire, in electronic form, the representatives of educational institutions were interviewed and the information needed for in-depth analysis was obtained. **As a result of the research**, trends in the number and gender-age structure of students enrolled in professional educational institutions, valid professional programs, employment of graduates, composition of teachers and gender-age structure were revealed. Also, the forms and problems of connection between the business sector and professional educational institutions were determined. It should be noted that both sides are willing to cooperate, but there are still some challenges in this direction, the consideration of which will have a positive effect on reducing the demand-supply imbalance of graduates of professional educational institutions in the labor market. Also, the number of professional programs that train specialists is still small and it is necessary to expand them taking into account the needs of the labor market.

Keywords: professional education, number of students, trend, business sector, employment of graduates.